

ESG TAMOYILLARINING O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YASHIL MAHSULOTLAR SHAKLLANISHIDAGI ROLI

Kadirov Raxim Karimovch

Toshkent xalqaro universiteti

mustaqil tadqiqotchisi

<https://orcid.org/0009-0002-8580-451X>

e-mail: kadirovrahim@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarining O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlari shakllanishidagi roli tahlil qilinadi. ESG yondashuvi asosida sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish ekologik va ijtimoiy risklarni boshqarish, sug'urta bozorining barqarorligini oshirish hamda "yashil iqtisodiyot"ga o'tishni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega ekani asoslanadi.

Kalit so'zlar: ESG tamoyillari; yashil sug'urta; sug'urta bozori; barqaror rivojlanish; ekologik risklar.

So'nggi yillarda global moliya bozorlarida barqaror rivojlanish tamoyillarining kuchayishi sug'urta sektorida ham yangi yondashuvlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Xususan, ESG (Environmental, Social, Governance) tamoyillarining joriy etilishi sug'urta kompaniyalari faoliyatini ekologik, ijtimoiy va boshqaruv mas'uliyati asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Ushbu jarayonda yashil sug'urta mahsulotlari sug'urta bozorining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim moliyaviy instrument sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston sug'urta bozorida amalga oshirilayotgan institutsional islohotlar, "yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan davlat siyosati ESG tamoyillari asosida yangi sug'urta mahsulotlarini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratmoqda. Biroq amaliyotda yashil sug'urta mahsulotlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi,

ESG tamoyillarining sug'urta faoliyatiga integratsiyasi bilan bog'liq masalalarni chuqur ilmiy tahlil qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Shu nuqtai nazardan, ESG tamoyillarining O'zbekiston sug'urta bozorida yashil mahsulotlar shakllanishidagi rolini o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lib, mazkur tezis ushbu yo'nalishdagi asosiy tendensiyalar va istiqbollarni yoritishga qaratilgan.

ESG tamoyillarining sug'urta bozoriga integratsiyasi masalasi xalqaro tashkilotlar va ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. UNEP Finance Initiative tadqiqotlarida sug'urta kompaniyalari barqaror rivojlanishga erishishda muhim moliyaviy institut sifatida baholanib, ESG tamoyillariga asoslangan sug'urta mahsulotlari ekologik va ijtimoiy risklarni boshqarishda samarali instrument ekani ta'kidlanadi [1].

Organisation for Economic Co-operation and Development hisobotlarida ESG yondashuvlari sug'urta bozorida innovatsion mahsulotlar, jumladan yashil sug'urta mahsulotlari shakllanishini jadallashtirishi, sug'urta kompaniyalarining uzoq muddatli barqarorligini oshirishi qayd etilgan [2].

Shuningdek, Swiss Re Institute tadqiqotlarida iqlim o'zgarishi va ekologik xavflar sug'urta bozori uchun asosiy chaqiriqlar sifatida ko'rib, ESG tamoyillari asosida ishlab chiqilgan yashil sug'urta mahsulotlari risklarni diversifikatsiya qilish va sug'urta portfelining barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekani asoslab berilgan [3].

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillari O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlarining shakllanishi va rivojlanishida markaziy metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. ESG yondashuvi sug'urta faoliyatini faqat moliyaviy natijalar bilan emas, balki ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va samarali boshqaruv mezonlari bilan baholashni nazarda tutadi. Aynan ushbu yondashuv yashil sug'urta mahsulotlarining mazmuni, maqsadi va funksional yo'nalishlarini belgilab beradi.

Environmental (E) komponenti sug'urta mahsulotlarini ekologik xavflarni kamaytirishga yo'naltirish orqali yashil sug'urta mahsulotlarining asosiy

tayanchini shakllantiradi. Iqlim o'zgarishi, tabiiy ofatlar, atrof-muhitning ifloslanishi va uglerod chiqindilari bilan bog'liq risklar sug'urta bozorida tobora dolzarblashib bormoqda. Shu sababli qayta tiklanuvchi energiya loyihalari, ekologik toza texnologiyalar, energiya samaradorligi va ekologik javobgarlik sug'urtasi kabi yashil mahsulotlar ESGning ekologik tamoyillariga to'liq mos keladi. Ushbu mahsulotlar orqali sug'urta kompaniyalari ekologik risklarni moliyaviy mexanizmlar yordamida boshqarish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Social (S) tamoyili yashil sug'urta mahsulotlarining ijtimoiy ahamiyatini kuchaytiradi. Sug'urta tizimi aholini va tadbirkorlik subyektlarini turli xavflardan himoya qilish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston sharoitida iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xavflar qishloq xo'jaligi, infratuzilma va aholi farovonligiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, qishloq xo'jaligi yashil sug'urtasi, iqlim risklari sug'urtasi va ekologik sog'liqni saqlash bilan bog'liq sug'urta mahsulotlari aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu esa ESGning ijtimoiy tarkibiy qismini amaliy jihatdan ro'yobga chiqaradi.

Governance (G) tamoyili sug'urta kompaniyalarida yashil sug'urta mahsulotlarini shakllantirishda institutsional va boshqaruv jihatlarini belgilaydi. ESGga asoslangan boshqaruv tizimi risklarni baholash, mahsulotlarni ishlab chiqish va investitsiya qarorlarini qabul qilish jarayonlarida uzoq muddatli barqarorlikni hisobga olishni talab etadi. Shaffof boshqaruv, hisobdorlik va ESG risklarini strategik darajada integratsiya qilish yashil sug'urta mahsulotlarining ishonchliligini oshirib, sug'urta kompaniyalariga nisbatan investorlar va mijozlar ishonchini mustahkamlaydi.

O'zbekiston sug'urta bozori tahlili shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillarini joriy etish hozircha boshlang'ich bosqichda bo'lib, yashil sug'urta mahsulotlari amaliyotda cheklangan hajmda mavjud. Biroq mamlakatda "yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi, ekologik loyihalarning kengayishi va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik ESG tamoyillariga asoslangan sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, normativ-

huquqiy bazaning yetarli darajada moslashmaganligi, ekologik risklarni baholash bo'yicha yagona metodologiya mavjud emasligi va ESG sohasida kadrlar salohiyatining pastligi ushbu jarayonni sekinlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillarini sug'urta faoliyatiga izchil va bosqichma-bosqich integratsiya qilish yashil sug'urta mahsulotlarining shakllanishi va ommalashuvi uchun zarur shart hisoblanadi. ESG yondashuvi asosida ishlab chiqilgan yashil sug'urta mahsulotlari sug'urta bozorining barqarorligini oshirish, risklarni diversifikatsiya qilish va uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, ESG tamoyillarining O'zbekiston sug'urta bozorida yashil mahsulotlar shakllanishidagi roli strategik ahamiyatga ega bo'lib, ular sug'urta kompaniyalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish bilan birga, ekologik va ijtimoiy barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim moliyaviy instrument sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ESG tamoyillari O'zbekiston sug'urta bozorida yashil sug'urta mahsulotlarining shakllanishi va rivojlanishida muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. ESG yondashuvi sug'urta faoliyatini ekologik barqarorlik, ijtimoiy mas'uliyat va samarali boshqaruv mezonlari asosida tashkil etishga imkon berib, yashil sug'urta mahsulotlarining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini oshiradi. Natijada sug'urta bozorining barqarorligi mustahkamlanadi va ekologik risklarni boshqarish mexanizmlari takomillashadi.

Birinchidan, sug'urta kompaniyalarining strategik hujjatlariga ESG tamoyillarini bosqichma-bosqich integratsiya qilish va yashil sug'urta mahsulotlarini rivojlantirish bo'yicha alohida yo'nalishlarni belgilash zarur.

Ikkinchidan, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik javobgarlik yo'nalishlarida maxsus yashil sug'urta mahsulotlarini joriy etish va ularni rag'batlantiruvchi moliyaviy mexanizmlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, ekologik va iqlim risklarini baholash bo'yicha yagona

metodologik yondashuvlarni shakllantirish hamda xalqaro ESG standartlaridan foydalanishni kengaytirish lozim.

To'rtinchidan, sug'urta bozorida ESG va yashil sug'urta mahsulotlari bo'yicha axborot ochiqligini oshirish, mijozlarning moliyaviy va ekologik savodxonligini kuchaytirish zarur.

Beshinchidan, ESG va yashil moliya yo'nalishida sug'urta kompaniyalari xodimlarining malakasini oshirish hamda institutsional salohiyatni mustahkamlashga qaratilgan ta'lim dasturlarini rivojlantirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI). *Principles for Sustainable Insurance: An Implementation Guide*. – Geneva: UNEP FI, 2017. – 64 p.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Responsible Business Conduct and the Insurance Sector*. – Paris: OECD Publishing, 2020. – 96 p.
3. Swiss Re Institute. *The Role of Insurance in Managing Climate Risks*. – Zurich: Swiss Re Institute, 2021. – 48 p.